

גבולות היחידה: פרק ל"ב פסוקים י"א-י"ד

נושא היחידה: תפילת משה

כותב: מוריה שטרן

הסבר כללי:

שיעור זה עוסק כולו בתפילת משה לביטול גזירת הכליה מעל עם-ישראל. נבין את המילים של התפילה, את הטיעונים שמביא משה ונבחן האם הקב"ה השתכנע או לא. רצוי להזכיר את מה שמופיע בהרחבה – שקטע זה נקרא בקריאת התורה בתעניות ציבור.

פתיחה – הטיול שהתבטל:

נאמר לתלמידים: נניח שיש טיול משפחתי מתוכנן שאתם מאוד מחכים לו. אבא ואימא הבטיחו שבחופש הגדול תלכו לטיול כל המשפחה יחד, תשנו באוהלים, תרכבו על גמלים, תחצו נחלים, תטפסו על הרים, בקיצור – משהו מטורף. אבל הטיול מותנה בהתנהגות שלכם... ולכם מאוד קשה לעמוד בציפיות של אבא ואימא ואתם נופלים ולא מצליחים להתנהג כמו שצריך. ואז שבוע לפני הטיול המתוכנן אבא ואימא קוראים לכם ומודיעים לכם שהכול מבוטל. כל הטיול, האוהלים, הגמלים, הנחלים, ההרים – הכול מבוטל בגלל שהתנהגתם לא כראוי. איך תרגישו? כיצד תנהגו? (אכזבה גדולה, רצון לשנות את רוע הגזרה, תחנונים, שכנוע, דמעות...).

עיון בפסוקים:

מפגש עם פסוקים י"א-י"ג - התפילה

את השיעור הקודם סיימנו בשאלה: מה הייתם עושים במקום משה? אתם שומעים שהקב"ה רוצה לכלות את עם-ישראל. כיצד תגיבו? נדון בנושא. מצד אחד – לא רוצים "להתווכח" עם הקב"ה, הוא הבורא והוא המחליט. מצד שני – לא רוצים כליה על עם ישראל, רוצים שהוא ימשיך לחיות. כיצד הייתם נוהגים ומדוע? נמקו.

נקרא את פסוקים י"א-י"ג ונראה כיצד משה החליט:

"וַיַּחַל מֹשֶׁה אֶת פְּנֵי ה' אֱלֹהָיו; וַיֹּאמֶר: לָמָּה ה' יַחַרָּה אַפָּי בְּעַמִּי, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם, בְּכַח גְּדוֹל וּבְיַד חֲזָקָה. לָמָּה יֹאמְרוּ מִצְרָיִם לְאֹמְרֵי, בְּרָעָה הוֹצֵאתִים לְהָרֵג אֹתָם בְּהָרִים, וּלְכַלְתֵּם מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה; שׁוֹב מִחֲרוֹן אַפָּי, וְהִנַּחֵם עַל הָרָעָה לְעַמִּי. זָכַר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ, אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּרָה, וַתְּדַבֵּר אֱלֹהִים, אֲרָבָה אֶת זַרְעֲכֶם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם; וְכָל הָאָרֶץ

הזאת אשר אמרתי אתן לזרעכם, ונחלו לעלם".

לאחר הדיבור הראשון משה שותק. אבל כשהקב"ה ממשיך לדבר ומשה שומע שמעל עמו מרחפת סכנת כליה – הוא מתעורר מיד ומנסה להתנגד. משה לא מוכן להשלים עם רוע הגזרה, והוא מתפלל לביטולה. "ויחל" – לשון לחלות, להתפלל. "אוחילה לאל אחלה פניו / אשאלה ממנו מענה לשון // אשר בקהל עם אשיר עזו / אביעה רננות בעד מפעליו // לאדם מערכי לב / ומה מענה לשון".

קישור לשיר:

https://www.youtube.com/watch?v=pYri_lg9fqI (יצחק מאיר ואודי דווידי)

הטיעונים

שימו לב כיצד מתחילה תפילתו של משה: "למה ה' יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים, בכח גדול וביד חזקה". "עמך" – העם שלך ה', ולא עמי (בניגוד למה שאומר לו ה' "לך רד כי שיחת עמך"). "אשר הוצאת מארץ מצרים" – אתה ה' הוצאת לא אני משה. אני הייתי רק שליח... שוב עניין מצרים.

בפסוק הבא מעלה משה טיעון נוסף. ניתן לתלמידים לנסות להבין מהו הטיעון ולאחר מכן נסביר אותו:

"למה יאמרו מצרים לאמר, ברעה הוציאם להרג אתם בהרים, ולכלתם מעל פני האדמה".
הטיעון הוא "מה יאמרו".

נשאל את התלמידים: יצא לכם פעם לעשות / לא לעשות משהו בגלל "איך זה יראה בעיני הסביבה"? זה יכול להיות פריט לבוש / סגנון דיבור / רצינות בלמידה / התנהגות חיובית או שלילית / סוג אוכל וכן הלאה בכל תחום בחיים.

נדון: עד כמה אנחנו מושפעים מ"מה יאמרו" ו/או "מה יחשבו"?

נגיע למסקנה שלעיתים הסביבה משפיעה בצורה חזקה על מעשינו. לפעמים זה במודע ולפעמים בתת מודע, אבל זה קיים. עלינו לנסות שהסביבה תגרור אותנו רק לדברים טובים, כלומר "לסנן" את ההשפעה שלה.

משה לוקח את העובדה הזו, שלסביבה יש השפעה, ומשתמש בה כלפי הקב"ה. הוא פונה כלפיו: מה יגידו מצרים? האם הוצאת את עם-ישראל מארץ מצרים כדי להרוג אותם ולהשמיד אותם? הרי עם ישראל נועד להיות אור לגויים, נועד להפיץ את שם ה' בעולם ולקדש אותו. במשך כל עשרות שנות השעבוד הקב"ה עשה ניסים גדולים כדי להציל את עם-ישראל ולשמור על הגחלת שלא תכבה. ובכל עשר המכות הוא הפלה את עם-ישראל לטובה ולא נתן לשום פגע להזיק להם. וכעת מיוזמתו הוא מכלה את אותו עם? לא נראה טוב... אם עכשיו ה' יכלה את עם-ישראל כל המטרה לשמה הוא הוציא אותם ממצרים – לא תתממש.

משה בדבריו "עונה" לקב"ה.

נקרא שוב את פסוק י' (דברי ה') ולאחריו את פסוקים י"א-י"ב (תגובת משה). נראה כי משה

עונה לקב"ה באותן מילים בהן הקב"ה עצמו השתמש:
וְעַתָּה הַנִּיחָה לִּי וַיַּחַר אַפִּי בָהֶם וְאָכְלָם; וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גָּדוֹל".

"לְמָה ה' יַחַרְהוּ אַפְּךָ בְּעַמְּךָ... לְמָה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לְאֹמֶר, בְּרָעָה הוֹצִיאָם... וְלִכְלֹתָם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה".

ה"למה" הראשון היה "בעד" – בעד הקשר המיוחד בין ישראל לאביהם שבשמים.
ה"למה" השני היה "נגד" – נגד חילול ה' הנורא שיהיה כתוצאה מכך שה' יכלה את עמו בעצמו.
משה עושה הפסקה רגע בטיעונו כדי לסכם: "שׁוּב מִחֶרֶן אַפְּךָ, וְהִנַּחֵם עַל הָרָעָה לְעַמְּךָ".
תשוב, תחזור מהכעס, ותנחם (תתחרט) על המחשבה הרעה להשמיד את העם.

בגלל אבות תושיע בנים

ואז מגיע טיעון אחרון. אם לא למען עם ישראל ולא למענך ה', לפחות עשה למען האבות:
"זְכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ, אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ, וַתְּדַבֵּר אֱלֹהִים, אֲרָבָה אֶת זֶרְעֶכֶם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם; וְכָל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֲתָן לְזֶרְעֶכֶם, וְנָחְלוּ לְעַלְמִים".
מפרט רש"י (למורה – ניתן להרחיב על כל נקודה ונקודה, בהתאם לזמן ולרמת הכיתה. אנו מביאים את הנקודות בתמצות):

תזכור את אברהם, שעמד בעשרה ניסיונות. אולי כאן עם-ישראל חטא ועבר על עשרת הדברות, אבל יש זכות אבות של עשרה ניסיונות...
אם אתה מתכוון לכלותם בשריפה – תזכור את אברהם שנכנס לכבשן האש באור כשדים.
ואם אתה רוצה להרוג אותם – תזכור את יצחק שמסר עצמו לעקידה והיה מוכן למות רק כי כך בקשת.

ואם אתה רוצה להגלות אותם – זכור את יעקב, שגלה לחרן.
ואם לשלושת האבות יחד אין מספיק זכויות כדי להציל את העם מכליה – איך אתה פונה אלי?
נקריא רק את המשפט האחרון של רש"י:

"אם כיסא של ג' רגלים אינו עומד לפניך בשעת כעסך – קל וחומר כיסא של רגל אחת!"
נשמע מהתלמידים כיצד הם מבינים את הפסוק.

נסביר כי "ג' רגליים" הכוונה לשלושת האבות. "רגל אחת" הכוונה למשה רבנו עצמו. משה אומר לקב"ה: הזכויות של שלושה אבות יותר רבות מאשר זכויות של אדם אחד. תזכור את זכויותיהם!

במידה ויש זמן ניתן להמחיש את עניין הכיסא: לקחת נייר גזור בצורת עיגול (קוטר קטן, 4 ס"מ בערך). לחלק לכל תלמיד או זוג תלמידים שלושה קיסמים. תחילה לבקש מהם לבנות כיסא יציב עם רגל אחת בלבד. לאחר מכן לאפשר להשתמש בכל שלושת הקיסמים ולהיווכח שרק כך הכיסא אכן יציב ועומד.

משה מזכיר לקב"ה את השבועה שנשבע כל אחד מהאבות בנפרד, שבועה המחולקת לשניים:
א. להרבות את זרעם ב. לנחול את ארץ-ישראל.

קודם פנה משה אל ה"היגיון" כביכול של הקב"ה. כעת הוא פונה לרגש. כביכול אומר: "הרי הבטחת!". ואם הקב"ה יענה שעם-ישראל לא יושמד לגמרי, הרי משה ימשיך אותו – משה יכול לענות שבדרך הזו עם-ישראל יהיה המשך שלו, של משה, ולא המשך ישיר של שלושת האבות. לסיום חלק זה נשיר / נלמד את השיר: "בגלל אבות תושיע בנים ותביא גאולה לבני בניהם":

<https://www.youtube.com/watch?v=coT6E9Uxvgk>

נוסיף שגם אנחנו בשיר מבקשים גאולה בזכות האבות. אנחנו הרי "בני בניהם", ומזכירים את הזכויות שלהם (למשל בתפילת ראש השנה מזכירים את עקדת יצחק).

מצא את ההבדלים...

נקרא שוב את פסוק י"ב, בקשתו של משה: "שוב מחרון אפך, וינחם על הרעה לעמך".
נקרא שוב את פסוק י"ד, תשובת ה': "וינחם ה' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו".
נשאל את התלמידים: מה יש ומה אין בתשובת ה'? (יש – וינחם ה' – ה' שינה את הגזרה בעקבות תפילתו של משה! ראו מה גדול כוחה של תפילה. אין – "שוב מחרון אפך").
מסקנה: ה' הסכים לא להשמיד את עם-ישראל, אך עדיין הכעס ישנו...
ועל כך בעזרת ה' בשיעור הבא...

הצעות להמחשה:

- השיר "אוחילה לא-ל" (קישור בשיעור)
- השיר "בגלל אבות תושיע בנים" (קישור בשיעור)
- השיר "יבנה המקדש" (קישור בהרחבה)
- מפת ארץ-ישראל וסימון על גביה מקומות מגורים של סבים וסבתות.
- הכנת "כיסא" מעיגול נייר ושלושה קיסמים.

מסרים והפנמה:

- אנחנו מול החברה – עד כמה אנחנו מושפעים מ"מה יגידו"?
- כוחה של תפילה – הקב"ה משנה תכניות ומבטל גזרות בזכות התפילה.
- קישור תפילת משה לקריאת התורה בתעניות ציבור והבנה מדוע.

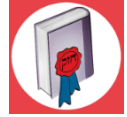
מבט שלם:

מיקום שיעור זה בתוך מערך השיעורים על חטא העגל – התייחסות לפרק ל"ב בלבד:
הסיבה לחטא העגל ויצירת העגל
חטא העגל – החטא ותגובת הקב"ה
תפילת משה

שבירת הלוחות
חלקו של אהרון, תגובת משה וביצוע דבר ה' על ידי בני לוי
שיעור אחרון

סיכום – מפת ארץ-ישראל:

נביא לכיתה מפת ארץ-ישראל, נשאו כל תלמיד איפה סבא וסבתא שלו גרים ונסמן על המפה. לאחר מכן נתבונן בהתפעלות על התפוצה הרחבה של מקומות המגורים ועל הפיזור הגדול ונשאל את התלמידים: האם הבטחת ה' לאבות התקיימה? (וודאי!) אם כן, מה זה אומר לגבי השכנוע שעשה משה לקב"ה? (השכנוע הצליח!).
האם לדעתכם ה' ענה למשה? אם כן – מה הייתה תגובתו? האם השתכנע?
נקרא את פסוק י"ד: "וַיִּנָּחֵם ה' עַל הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ". כלומר ה' הסכים לא להשמיד את העם.

במידה ואין זמן – הצעה נוספת:

נציג כאילו אנחנו הקב"ה והכיתה היא משה. אנחנו אומרים "הַנִּיחָה לִי וַיִּחַר אִפִּי בָהֶם וְאָכַלְתֶּם", והכיתה מנסה לשכנע אותנו – בטיעונים של משה ובטיעונים אחרים – לא לעשות כן.

הרחבה והפניות למקורות נוספים - "ויחל משה":

תפילה זו של משה, "ויחל משה" היא הקריאה בתורה בבית הכנסת בכל תענית ציבור. נדון: מה מיוחד בפרשה זו שחכמים ראו לקבעה כקריאה ביום של צום ותיקון? (היה כאן מצב של כעס גדול של ה' ועונש מאוד חמור שהוא רצה לתת, ובזכות התפילה ה' שינה את דעתו ושינה את תכניותיו. זה מלמד עד כמה גדול כוחה של תפילה שמסוגלת לבטל גזירות).
נקשר זאת לתענית ציבור: יש בשנה ארבעה צומות לזכר החורבן: ג' בתשרי (צום גדליה), י' בטבת, י"ז בתמוז ו-ט' באב. אנו צמים כי עדיין אין לנו בית מקדש (נדויק – לא "לזכר" החורבן כי אם בית המקדש טרם נבנה משמע שאנחנו בעיצומו של החורבן. הוא הווה ולא עבר). כלומר יש גזרה קשה על עם-ישראל והיא להיות במצב של העדר בית מקדש. מצב של חוסר. אנו פונים לה' במילים הקדושות של משה, מילים שבכוחן לבטל גזרות, ומתחננים אליו שגם הגזרה של חוסר במקדש תבטל ונזכה במהרה לראות בבנינו!
נשיר / נשמיע את השיר "יבנה המקדש":

<https://www.youtube.com/watch?v=1undCcwYpQQ>